

חינוך פוליטי במסגרות לא פורמליות

ענבר גיטי*

רקע

חינוך פוליטי מטרתו **פיתוח כישוריו האינטלקטואליים ורגישותו המוסרית של הנער/ה** לצורך הפעלתם במצבים שמזמינים נקיטת עמדות בעניינים פוליטיים.¹ אייל נווה מתאר את החינוך הפוליטי במונחים של "חינוך לתודעה פוליטית", ורואה בתהליך פיתוח התודעה תהליך דינמי שמתנהל בזירות מגוונות בחייו של הפרט, ולא רק בגיל בית הספר.² המגמות בחברה הישראלית מקדמות תופעה של העדפת ה"ממלכתיות", שאיננה כוללת שום תוכן פוליטי-אידיאולוגי. התוצאה היא דור צעיר שחף מכל אידיאולוגיה, נחשף באופן רדוד לצדדים השליליים של התרבות הפוליטית, ולכן מתעב פוליטיקה ורואה בה תחום בזוי. צעירים אלה נמנעים מלהיכנס לתחום הציבורי, ולעתים אף אינם מממשים את זכותם הדמוקרטית. נשאלת אפוא השאלה מה תפקידם של תנועות הנוער, ארגוני הנוער והחינוך המשלים (החינוך הלא פורמלי) בהקשר זה?

שאלות עיקריות לדיון

- א. האם התופעה שנווה מתאר מוכרת לנו מהשטח?
- ב. האם אנחנו, כארגונים השייכים לזרם הלא פורמלי, פועלים לפיתוח תודעה פוליטית? מה ההבדל בין התנועות האידיאולוגיות לתנועות הממלכתיות? האם המרחב האידיאולוגי אכן מתפקד באופן הזה, והאם המרחב הלא-אידיאולוגי אכן מקפיד על ממלכתיות? (חשוב להתייחס גם לתנועות הדתיות).
- ג. האם יש דוגמאות לתופעות שמאפיינות יותר נוער בסיכון? (למשל נטייתו לקיצוניות בכל הנוגע לדעות קדומות וגזענות).

סיכום ביניים: למסגרות הלא-פורמליות תפקיד חשוב בחינוך הפוליטי. עם זה ייתכן שלא כל המסגרות הלא פורמליות לקחו עליהן את המשימה, ורבות עדיין חוששות מלגעת בנושא הרגיש הקרוי פוליטיקה. כמו כן ייתכן שהמשימה איננה ברורה, ובוודאי לא חלוקת התפקידים בין החינוך הפורמלי לבלתי פורמלי.

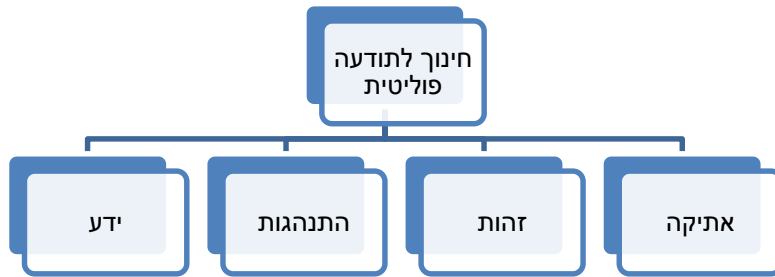
* ענבר גיטי, מנכ"לית "אחרי"

¹ צבי לם, "חינוך פוליטי וחינוך אידיאולוגי: הבחנות", בתוך: יורם הרפז (עורך), **לחץ והתנגדות בחינוך, מאמרים ושיחות**, תל אביב: ספריית פועלים, 2000, עמ' 203-212.

² אייל נווה, "אפילוג: על הצורך בשיקום החינוך לתודעה פוליטית", בתוך: ניר מיכאלי (עורך), **כן בבית ספרנו: מאמרים על חינוך פוליטי**, תל אביב: ספרית הקיבוץ המאוחד, עמ' 311.

שלב 2 בדיון: רכיבי החינוך לתודעה פוליטית

נווה מחלק את החינוך לתודעה הפוליטית לארבעה רכיבים עיקריים.

לצורך הדיון לא נתייחס לסוגיית האתיקה ונעסוק בידע, התנהגות וזהות:

שאלה עיקרית לדיון

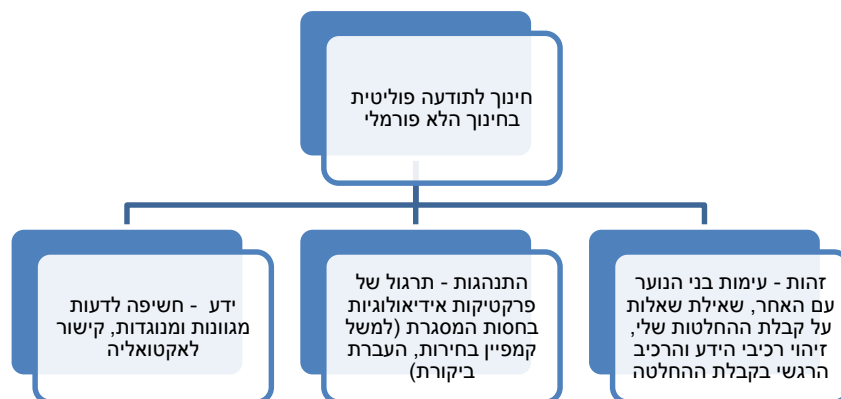
האם יש למסגרות הלא פורמליות תפקיד בכל אחד מרכיבי החינוך לתודעה פוליטית? אם כן מהו? רצוי להפריד בין הפעילות המתקיימת בגיל חטיבות הביניים והתיכון ובין פעילותן של המכינות ושנות השירות.

מודל מוצע

מודל ההתערבות מעודד לימוד וקידום של תכנים לפיתוח תודעה פוליטית, ועם זה שומר על "ממלכתיות" כדי להתאים לכלל הארגונים. יש לציין שקיימת לגיטימציה לארגונים אידיאולוגיים שמחנכים את בני הנוער לכיוון פוליטי מסוים, כל עוד הכוונה זו גלויה ושקופה ושומרת על עקרונות הדמוקרטיה.

רכיבי המודל

- א. **צוות ההדרכה.** פעמים רבות מדריכי המסגרות חוששים לעסוק בנושא רגיש כמו פוליטיקה. לפיכך יש להכשירם בנושא זה.
- ב. **התודעה הפוליטית.** פיתוח התודעה הפוליטית מורכב בשלושה היבטים, כמתואר בתרשים:

- את המודל יש להתאים לגילאי המשתתפים כמובן שיש להתאים את רמת המפגש והתרגול.